

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата мистецтвознавства, доцента,

доцента кафедри методики музичного виховання та диригування

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Новосядлої Ірини Степанівни

на дисертаційну роботу Осмачко Юлії Олександрівни

«Діяльність піаністів української діаспори Північної Америки у другій половині XX століття: парадигми міжкультурної комунікації», подану

на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Актуальність теми дослідження. Науковий інтерес до життєтворчості піаністів української діаспори США та Канади, найчисельнішої у світі, є виправданим. Вивчення різних аспектів їх розмаїтої, багатовекторної діяльності – це щоразу відкриття забутих чи маловідомих імен, опублікування віднайдених музичних творів, пошуки спадкоємних зв'язків між митцями різних генерацій, аналіз чинників, що впливають на успішність інтеграційних процесів у чужоземний мистецький та культурно-освітній простір. І масштаби цієї діяльності залишають поле для нових наукових розвідок. Тому, актуальність дослідження Ю. Осмачко, що полягає в узагальненні доробку українських піаністів Північної Америки для усвідомлення величезного культурного поступу української спільноти за кордоном в контексті міжкультурної взаємодії, є беззаперечною і викликає повагу до сміливості авторки щодо її висвітлення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження відповідає комплексній програмі досліджень кафедри вокально-

хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради ДДПУ ім. І. Франка. Протокол засідання № 11 від 31 жовтня 2019 р.

Обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації забезпечується широкою джерельною базою, що охоплює матеріали з приватних архівів піаністів діаспори, документи і матеріали книгозбірень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, музично-театрального відділу і відділу діаспорної літератури Дрогобицької Центральної міської бібліотеки ім. В. Чорновола (монографії, дисертації, публікації в довідкових та енциклопедичних виданнях, діаспорні журнальні та газетні статті, що містять рецензії, музично-критичні відгуки, праці, присвячені видатним постатям музичної культури української діаспори та музичній українці загалом).

Репрезентативними є Додатки, в яких подано світлини, що відображають основні віхи життєтворчості піаністів української діаспори в Північній Америці (додаток А), фотознімки афіш і програм концертів за їх участю (додаток Б), обкладинок платівок та компакт-дисків (додаток В), обкладинок навчальних посібників, виданих силами митців (додаток Г), знятки окремих рецензій, відгуків та статей у виданнях материкової України та діаспори (додаток Д), репертуарний список піаністів (додаток Ж). Не менш вагомою є теоретико-методологічна база дослідження з царини вивчення історичних витоків української еміграції, проблем збереження національної ідентичності у середовищі діаспори, історії розвитку музичної культури української діаспори Північної Америки.

Використання різноманітних методів і підходів, зокрема аналітичного, порівняльно-історичного, предметно-цільового, систематизації, біографічного й феноменологічного аналізу, обумовило усебічне охоплення заявленої у дисертаційній роботі проблеми та дозволило вибудувати відповідну дослідницьку стратегію. Таким чином констатуємо, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, є обґрунтованими.

Наукова новизна результатів дослідження та їх наукова обґрунтованість. Усі положення наукової новизни забезпечуються вагомістю джерельної бази, теоретико-методологічним підґрунтям та сучасними науковими підходами. У дисертації Ю. Осмачко вперше відтворено цілісну картину еволюції фортепіанного мистецтва української діаспори Північної Америки упродовж другої половини XX – першого десятиліття XXI ст.; окреслено основні віхи життєтворчості піаністів північноамериканської української діаспори; висвітлено основні вектори мистецької діяльності маловідомих або зовсім невідомих в українському музикознавчому просторі піаністів. Дослідницею уточнено роль творчої спадщини піаністів зарубіжжя в історії української музики, а також вплив міжкультурної комунікації на процес становлення фортепіанного мистецтва в діаспорі.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення дослідження полягає у можливості використання її матеріалів та положень для подальших наукових розвідок з історії українського фортепіанного мистецтва. Практичне значення дисертації полягає в тому, що одержані результати можуть бути застосовані при підготовці лекцій із методики музичного виховання, методики викладання гри на фортепіано, історії музики української діаспори, історії фортепіанного виконавства, а також при підготовці навчально-методичної літератури

спецкурсів, підручників, посібників у процесі підготовки фахівців відповідного профілю.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація складається з анотації, списку наукових публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, кожен із яких завершується висновками, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 369 сторінок, з них основного тексту – 227 сторінок. Список використаних джерел включає 456 найменувань, з них 39 – іноземними мовами.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження та вказано на його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, окреслено теоретичну та методологічну основи дисертації, сформульовано наукову новизну та зазначено практичне значення проведеного дослідження, вказано на особистий внесок здобувачки, подано відомості про апробацію, публікації, структуру й обсяг дисертації.

Перший розділ *«Українське фортепіанне виконавство північноамериканської діаспори як складова національної музичної культури та вияв міжкультурної комунікації»* презентує теоретично-методологічну базу дослідження. У підрозділі 1.1. *«Історіографічний ракурс питання української піаністики зарубіжжя у науковій літературі»* авторка окреслює тенденції функціонування діаспори на основі наукових праць узагальнюючого характеру, в яких окреслено різні аспекти життєдіяльності українців діаспори Північної Америки, та досліджень, що стосуються проблем розвитку культури українських емігрантів у США й Канаді. Дисертантка розглядає різні визначення поняття міжкультурної комунікації, запропоновані зарубіжними та українськими науковцями у філософському і культурологічному дискурсі. Описуючи загальну картину розвитку

фортепіанного мистецтва українських діаспорян у США та Канаді другої половини XX – початку XXI сторіччя, Ю. Осмачко вказує імена музикантів, котрі, на її думку, є яскравими трансляторами українських мистецьких традицій і національної ідеї у полікультурному просторі (с.39). Опрацьовані за темою дослідження історіографічні джерела авторка умовно поділяє на українські, до яких зараховує монографії, дисертації, довідкову та енциклопедичну літературу, наукові публікації (зокрема й фахові видання), журнальні та газетні статті, праці, що містять життєпис українських піаністів, рецензії та відгуки на концертні виступи, та зарубіжні (видані поза межами України представниками діаспори) – публікації у часописах, довідкових виданнях, ювілейні та пропам'ятні книги, архівні матеріали, мемуарні праці, статті у діаспорній періодиці. Дисертанткою перелічуються видання методологічно-навчального характеру, звукозаписи репертуару провідних піаністів-виконавців (платівки, компакт-диски), що також становлять теоретико-методологічну базу дослідження. У підрозділі 1.2. *«Суспільно-історичні та культурні передумови еміграції когорти українських піаністів до країн Північної Америки»* дослідниця висвітлює соціально-економічні та політичні чинники еміграції українців до США й Канади. Ю. Осмачко зауважує, що багато українських піаністів емігрували в країни Північної Америки після перебування у таборах для переміщених осіб у Німеччині та Австрії в 1945–1949 роках, де вони розгорнули активне музично-культурне життя. Авторка зауважує, що за океаном митці спрямували свою різнобічну творчу діяльність для створення належних умов для розвитку громадського, наукового та культурно-освітнього життя, свідченням чого стали чисельні соціальні, освітні, культурні та мистецькі надбання, «що вражають своїми масштабами» (с. 54) і виділяє низку освітніх, наукових, суспільно-громадських організацій, функціонування котрих сприяло значному

культурному поступу української спільноти на чужині. Особливу увагу дисертантка приділяє Українському Музичному Інституту Америки (УМІА) – осередку музично-освітнього та культурного життя українців у США, та Українському Музичному Інституту ім. М. Лисенка в Торонто (Канаді), з котрими пов'язана діяльність кількох поколінь українських піаністів. У підрозділі 1.3. *«Поняття «міжкультурної комунікації» та її роль у розкритті творчої діяльності піаністів української діаспори США та Канади»*, авторка, аналізуючи проблему міжкультурної комунікації, виокремлює процеси інкультурації, що є невіддільною складовою культурної трансмісії – «механізму передачі культурної спадщини представникам наступних генерацій зі збереженням власних етнічних особливостей» (с. 62). Українсько-американські та українсько-канадські культурні зв'язки дисертантка вважає одним з найбільш багатогранних прикладів діалогу культур, що проявилось в організації культурно-мистецьких центрів, фестивалів, проведенні концертів за участю українських піаністів та інших заходів, що знайомили чужоземне середовище з культурними надбаннями українців.

Другий розділ дисертації – *«Мистецька праця українських піаністів у США як спосіб збереження національної ідентичності»* – присвячений персоналіям, котрі репрезентують у Сполучених Штатах українське фортепіанне мистецтво від 50-х років минулого століття до сьогодні. У підрозділі 2.1. *«Соціокультурний контекст діяльності українських піаністів у США (1950–1980-ті роки)»* охарактеризовано діяльність цілої плеяди піаністів, котрі, гуртуючись в основному навколо УМІА та його філій, розвивали в еміграції традиції київської, львівської та харківської фортепіанних шкіл. У підрозділі 2.1.1 *«Постаті старшої генерації – піонери українського піаністичного мистецтва в Сполучених Штатах»* дослідницею

розглянуто засади творчого формування піаністів, які заклали фундамент для розвитку національної музичної культури за океаном. Дисертантка знайомить із репертуарним списком виконуваних творів, композиторським доробком митців, педагогічними принципами та досягненнями, висвітлює участь піаністів у музично-освітньому житті не лише української спільноти, а й чужоземної громади.

Підрозділ 2.2. – *«Культурологічні аспекти творчої практики піаністів у 1990-2010х роках»* – розкриває тенденції розвитку українського фортепіанного мистецтва представниками нових генерацій в умовах культурної глобалізації. У підрозділі 2.2.1 *«Нові покоління піаністів: ставлення до національних традицій у полікультурному просторі»* дисертантка розглядає виконавську і композиторську діяльність піаністів, яка значною мірою спрямовувалась на формування іміджу українського музичного мистецтва у світі. Також до представників української діаспори нового покоління Ю. Осмачко зараховує піаністів з «подвійною ідентичністю» – народжених в еміграції і творчо сформованих в американському суспільстві. Їх роль у процесі налагодження міжкультурної комунікації України й США авторка вважає не менш важливою, адже, на її думку, «вони ввібрали в себе кращі зразки обох національних культур» (с.168). Дисертантка наголошує, що, виконуючи твори українських композиторів, ці митці прагнули підкреслити власну національну ідентичність і зберегти її у полікультурному просторі.

У третьому розділі – *«Українські піаністи в Канаді: різнобічність творчої діяльності»* – широко представлено педагогічну, виконавську, музично-видавничу активність піаністів канадської української діаспори. Підрозділ 3.1. *«Фундатори української піаністики в країні поселення»* знайомить із постатями піаністів, чия діяльність протікала на тлі заснування

й успішного функціонування культурно-освітніх інституцій, мистецьких колективів та сприяла стрімкому розвитку українського фортепіанного мистецтва на чужині. Дисертанка розглядає різні напрями творчого життя українських піаністів – концертно-гастрольну активність, композиторську працю, організацію ними громадських осередків, музично-просвітницьких заходів та мистецьких фестивалів з метою популяризації національних музичних традицій. У підрозділі 3.2. *«Шляхи збереження національної ідентичності представниками наступних генерацій»* Ю. Осмачко наголошує на збагаченні духовного, освітнього, наукового та культурного простору української спільноти в Канаді новими надбаннями, зауважуючи, що з плином часу та інтегрованістю українців у канадське суспільство дедалі більше постає питання збереження власної ідентичності, що проявляється в активізації культурно-мистецького життя української діаспори. Дослідниця виокремлює постаті, чия виконавська, композиторська, музично-педагогічна діяльність не лише засвідчує високий фаховий рівень українських піаністів, а й репрезентує фортепіанне мистецтво, котре поєднує в собі кращі традиції національної музичної школи й світові культурні надбання.

Висновки дисертації узагальнюють результати дослідження, вони відповідають поставленій меті та завданням, є методологічно обґрунтованими.

Список використаних джерел є репрезентативним і відображає рівень опрацювання наукової літератури та архівних матеріалів з досліджуваної проблематики.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях. За темою дисертації здобувачкою опубліковано 23 наукові праці, з них 4 статті у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»), 2 статті в іноземних наукових

періодичних виданнях, 17 публікацій – в інших наукових виданнях та збірниках матеріалів конференцій, упорядковано й опубліковано 1 навчальний посібник у співавторстві з науковим керівником. Наукові праці, які опубліковані за темою дисертації, містять науково обґрунтовані результати відповідно до поставлених завдань та характеризуються аргументованістю й логічністю викладу.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. У ході аналізу змісту дисертаційної роботи Ю. Осмачко порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, текстових запозичень без посилань, фабрикацій та фальсифікацій) не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, всі результати дослідження належать авторці особисто. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ю. Осмачко, вважаємо за потрібне висловити окремі зауваження та вказати на дискусійні моменти.

1. У тексті дуже багато пунктуаційних помилок: часто відсутні розділові знаки у складнопідрядних реченнях, подекуди не виділені комами дієприкметникові й дієприслівникові звороти, вставні слова; пропущені тире між узагальнюючим словом і однорідними членами речення, також не виділені прикладки зі значенням уточнення. Це ускладнює сприйняття тексту і розуміння його змісту при читанні.

2. Структура дисертаційної роботи непропорційна: розділ I займає 42 сторінки, розділ III – 43 сторінки, тоді як розділ II – 127 сторінок, з яких п.2.1.1 – 80 сторінок, тобто обсяг підрозділу вдвічі перевищує обсяг цілого розділу. Величезний об'єм розділу II переобтяжений інформацією, яка, на

нашу думку, є зайвою. Так, назва підрозділу 2.1 звучить як «Соціокультурний контекст діяльності українських піаністів у США (1950–1980-ті роки)», однак дуже багато уваги приділено доєміграційному періоду багатьох митців (А. Рудницького, О. Ейдельмана, Р. Савицького, В. Безкоровайного, Р. Темницької (Білинської), І. Шмериковської-Прийми, Д. Гординської-Каранович), а також опису композиторського доробку (не лише фортепіанного) окремих музикантів. Оскільки третя хвиля еміграції українських піаністів була найчисельнішою, доцільніше було б згрупувати персоналії відповідно до пріоритетних напрямів їх діяльності (тобто, піаністи-виконавці, піаністи-педагоги, піаністи-композитори тощо) і розглядати в окремих підрозділах. Крім того, таке групування у вигляді таблиці можна було б розмістити в Додатках. Розподіл за освітніми закладами, з якими пов'язана праця піаністів в США (приватна музична школа, консерваторія, УМІА та ін.) також доцільно було б винести в Додатки, обмежившись в основному тексті посиланням на них. Такий виклад матеріалу був би більш упорядкованим за змістом, краще б сприймався і запам'ятовувався. Також, на нашу думку, творчість піаністів, народжених у США (с. 181–202), можна було б розглянути в окремому підрозділі, виходячи з того, що розквіт їх діяльності в основному припадає на 60–80-ті р.р. ХХ ст., а не на 90-ті і початок 2000-х років, як інших музикантів, представлених в підрозділі 2.2.1.

3. У темі дисертаційної роботи наголошується на II півріччі ХХ ст., у Вступі хронологічними межами визначено другу половину ХХ – перше десятиліття ХХІ століття. Однак в роботі дослідниця неодноразово згадує про події сучасної війни, розв'язаної РФ проти України, дає характеристику концертним виступам піаністів П. Гінтова, О. Луцишин, Д. Назаренка, Н. Шпаченко, що відбулись вже в другому десятилітті ХХІ ст. Також у п. 4

загальних висновків дисертантка зазначає, що «...творчий діалог між Україною і країнами Північної Америки продовжується і сьогодні» (с.250). Виходячи з цього, хронологічні межі слід було розширити до сьогодення.

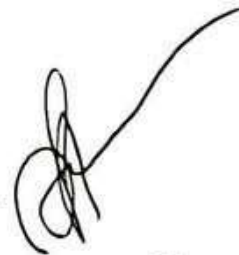
4. У п. 3.2 зазначається, що «...сучасна еміграція, спровокована численними політичними та соціально-економічними труднощами, належить до четвертої хвилі, охоплюючи період **після Другої світової війни й до сьогодні**» (с. 228). Таке твердження викликає запитання до дисертантки: на чому ґрунтується визначення саме такої часової протяжності четвертої хвилі еміграції? І чи вважає дослідниця, що обставини і причини еміграції мистецької інтелігенції, зокрема піаністів, після Другої світової війни і в сучасних умовах є однаковими?

5. У Додатках подано репертуарний список піаністів північноамериканської української діаспори з вказаними датою і місцем виконання. У загальних висновках йдеться про «обсяг фонографічної спадщини українських митців, що представлений численними платівками, компакт-дисками на яких збережені цінні зразки музичної творчості митців» (с. 250), але в тексті роботи згадки про звукозаписи виконання творів піаністами губляться через великий об'єм інформації. Вважаємо, що розміщення в репертуарній таблиці окремої колонки з вказаними роком і назвою рекордингової компанії записів творів надало б цій інформації більшої ваги.

Висновки щодо дисертаційної роботи. Науковий аналіз дисертації Осмачко Юлії Олександрівни «Діяльність піаністів української діаспори Північної Америки у другій половині XX століття: парадигми міжкультурної комунікації» дає підстави вважати, що робота є завершеним науковим дослідженням, яке презентує низку результатів, що свідчать про її актуальність, системність та важливе теоретичне і практичне значення для

сфери виконавського мистецтва піаністів. Дисертація повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Наукова та практична цінність дисертації переконливо засвідчують ґрунтовну підставу присудження її авторці – Осмачко Юлії Олександрівні – ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво (галузь знань 02 Культура і мистецтво).

Кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри методики музичного виховання
та диригування
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника



Новосядла І.С.

